

ЕНЕРГЕТИЧНІ КООПЕРАТИВИ: ДОСВІД НІМЕЧЧИНИ ТА АВСТРІЇ

ЕНЕРГЕТИЧНІ КООПЕРАТИВИ: ДОСВІД НІМЕЧЧИНИ ТА АВСТРІЇ

Офіс з фінансового та економічного аналізу у Верховній Раді України

Юридичний відділ

вул. Банкова, 6-8, офіс 323

01008, Київ, Україна

тел. +38 044 255 41 65

info@feao.org.ua

www.feao.org.ua

www.facebook.com/feao.vru/

Енергетичні кооперативи: досвід Німеччини та Австрії

Метою цієї публікації є дослідження вимог німецького та австрійського законодавства щодо правового та організаційного статусу енергетичних кооперативів, а зокрема їх заснування, організації діяльності та відповідальності. У публікації проаналізовано також державні гарантії діяльності енергетичних кооперативів, правила ліцензування їх діяльності та надання їм державної і місцевої підтримки у Німеччині та Австрії.

Підготувала: Роксолана Байко

© Офіс з фінансового та економічного аналізу у Верховній Раді України, 2016

Передрук цього матеріалу авторизований. Дозвіл на використання або передрук тексту необхідно отримати напряму від власників прав.

ЗМІСТ

1. Поняття енергетичних кооперативів.....	6
2. Досвід Німеччини	8
2.1. Правове регулювання у Німеччині.....	8
2.2. Заснування енергетичних кооперативів.....	9
2.3. Членство в кооперативі.....	11
2.4. Органи кооперативу	12
2.5. Фінансування та відповідальність.....	14
2.6. Участь у кооперативних союзах.....	15
2.7. Державні гарантії діяльності енергетичних кооперативів	15
2.8. Ліцензування діяльності енергетичних кооперативів.....	17
2.9. Державна та місцева підтримка енергетичних кооперативів	18
2.9.1. Закон про відновлювальні джерела енергії.....	18
2.9.2. Інші інструменти підтримки	20
3. Досвід Австрії.....	22
3.1. Правове регулювання в Австрії	22
3.2. Заснування енергетичних кооперативів	23
3.3. Членство в кооперативі	24
3.4. Органи кооперативу	24
3.5. Відповідальність кооперативу.....	25
3.6. Участь у кооперативних союзах.....	25
3.7. Державні гарантії діяльності кооперативів.....	26
3.8. Ліцензування діяльності енергетичних кооперативів.....	27
3.9. Державна та місцева підтримка енергетичних кооперативів	29
Висновки.....	32

1. ПОНЯТТЯ ЕНЕРГЕТИЧНИХ КООПЕРАТИВІВ

Енергетичні кооперативи (нім. — Energiegenossenschaften) є об'єднаннями громадян, підприємств та організацій, метою яких є, як правило, реалізація різноманітних локальних проектів у сфері відновлювальної енергетики. Найчастіше такі об'єднання спрямовують свої зусилля на децентралізоване, екологічне і незалежне від компаній та концернів виробництво енергії. Вони є формою так званої громадської участі/активності (нім. — Bürgerbeteiligung), тобто участі громадян у окремих політичних процесах та прийнятті політичних рішень, переважно на регіональному та комунальному рівнях.

Енергетичні кооперативи надають громадянам можливість зробити свій внесок у боротьбу з глобальним потеплінням, а також у реалізацію концепції так званого енергетичного переходу або енергетичного повороту (нім. — Energiewende, англ. — energy transition), тобто переходу від неекологічного використання невідновлювальних енергоресурсів (вугілля, нафта, газ, ядерне паливо тощо) до енергозабезпечення шляхом використання відновлювальних джерел енергії (вітрова, сонячна енергія тощо)¹. Крім того, енергетичні кооперативи створюють можливості для вкладення коштів та інвестування в локальні і регіональні енергетичні проекти.

Існує безліч різних моделей енергетичних кооперативів — від створених виключно фізичними особами, тобто так званих енергетичних кооперативів громадян (нім. — Bürgerenergiegenossenschaften), до комунальних кооперативів (нім. — Kommunale Energiegenossenschaften), учасниками яких є комуни (громади), комунальні підприємства та енергетичні кооперативи громадян.

Енергетичні кооперативи здійснюють свою діяльність, як правило, в таких сферах:

- виробництво енергії (сонячна енергія, вітрова енергія, біогаз, когенерація, тобто комбіноване виробництво тепла та електроенергії);
- продаж альтернативної енергії (електроенергії, теплоенергії, газу);
- купівля й експлуатація енергомереж;
- послуги, спрямовані на ефективне використання енергії (надання консультацій, енергозберігаюча санація будівель, реалізація різноманітних проектів з енергоефективності) тощо.

1 Більше про концепцію енергетичного повороту див. на сайті Федерального міністерства економіки та енергетики Німеччини: <https://www.bmwi.de/DE/Themen/Energie/energiewende.html>.

Енергетичні кооперативи дотримуються принципів, сформульованих Міжнародним кооперативним альянсом (International Co-operative Alliance²) у 1995 році: добровільне та відкрите членство, демократичний членський контроль, економічно оптимальна участь членів, автономія та незалежність, навчання, удосконалення та інформація, співпраця з іншими кооперативами, а також піклування про суспільство.

2 Офіційний сайт: <http://ica.coop/>.

2. ДОСВІД НІМЕЧЧИНИ

2.1. Правове регулювання у Німеччині

Закон Федеративної Республіки Німеччина про розвиток відновлювальних джерел енергії (далі — Закон ФРН про відновлювальні джерела енергії)³ у новій редакції 2016 року, яка набула чинності з 1 січня 2017 року, використовує загальне поняття “громадське енергетичне товариство” (нім. — Bürgerenergiegesellschaft)⁴. Товариство може здійснювати свою діяльність у різних організаційно-правових формах, як, наприклад, товариство цивільного права (нім. — Gesellschaft bürgerlichen Rechts, GbR), особливе командитне товариство (нім. — Gesellschaft mit beschränkter Haftung & Compagnie Kommanditgesellschaft, GmbH & Co. KG), акціонерне товариство (нім. — Aktiengesellschaft, AG) тощо. Проте найчастіше використовується правова форма зареєстрованого кооперативу (нім. — eingetragene Genossenschaft, eG)⁵.

Питання створення, організаційної структури, діяльності та відповідальності енергетичних кооперативів регулюється Законом Федеративної Республіки Німеччини про торговельні та промислові кооперативи від 1889 року в редакції 2016 року (далі — Закон ФРН про кооперативи), який стосується усіх видів кооперативів незалежно від сфери їх діяльності⁶. Відповідно до ст. 1 цього закону кооперативом вважається товариство з необмеженою кількістю членів, мета якого полягає в сприянні отриманню доходів або веденню господарської діяльності його членами або реалізації їхніх соціальних та культурних інтересів на основі спільно налагодженого комерційного підприємства. Отримання дивідендів не може бути основною метою енергетичного кооперативу, тому підтримка членів кооперативу не може мати виключно фінансовий характер.

3 Gesetz für den Ausbau erneuerbarer Energien 2014 (EEG): http://www.gesetze-im-internet.de/eeg_2014/VJNR106610014.html.

4 Частина 15 § 3 Закону про відновлювальні джерела енергії в редакції Федерального закону про запровадження конкурсів на електроенергію з відновлюваних джерел та внесення інших змін у право відновлювальних енергій від 13.10.2016 (Gesetz zur Einführung von Ausschreibungen für Strom aus erneuerbaren Energien und zu weiteren Änderungen des Rechts der erneuerbaren Energien: http://www.bgbl.de/xaver/bgbl/start.xav?startbk=Bundesanzeiger_BGBL#__bgbl__%2F%2F*%5B%40attr_id%3D%27bgbl116s2258.pdf%27%5D__1480929491589).

5 Про різні організаційно-правові форми комунальних моделей у сфері відновлювальної енергетики див: <https://www.giz.de/fachexpertise/downloads/giz2016-en-pep-soa-th-subsector-analysis-community-based-renewable-energy.pdf>.

6 Gesetz betreffend die Erwerbs- und Wirtschaftsgenossenschaften: <https://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/geng/gesamt.pdf>.

2.2. Заснування енергетичних кооперативів

Відповідно до § 13 Закону ФРН про кооперативи кооператив набуває повної правоздатності та самостійних прав і обов'язків лише після внесення його до реєстру кооперативів та надання йому статусу зареєстрованого кооперативу (нім. — eingetragene Genossenschaft, eG). Поки кооператив не внесений до реєстру, він вважається незареєстрованим кооперативом, а тому на нього не поширюються положення кооперативного права. За своєю правовою природою таке утворення може розглядатися лише як товариство цивільного права або просте об'єднання громадян.

Обов'язковими передумовами реєстрації кооперативів є такі:

1. скликання установчих зборів, на яких затверджується статут, члени правління та обираються члени наглядової ради;
2. участь кооперативу в кооперативному союзі згідно з § 54 Закону ФРН про кооперативи;
3. отримання висновку кооперативного союзу за результатами перевірки кооперативу відповідно до п. 3 ч. 2 § 11 Закону ФРН про кооперативи;
4. подання необхідних для реєстрації документів до відповідного суду.

Установчі збори є першими офіційними зборами (потенційних) членів кооперативу, під час яких відбувається презентація плану/концепції майбутньої господарської діяльності кооперативу, а також відповідних правових рамок його діяльності. На установчих зборах затверджується статут, обираються члени наглядової ради та члени правління. Участь нотаріуса в установчих зборах не є необхідною. Кооператив вважається створеним після підписання установчих документів, тобто статуту.

Статут є основним документом енергетичного кооперативу, який регулює правовідносини між членами кооперативу та самим кооперативом (§ 5, 18 Закону ФРН про кооперативи). Він повинен відповідати вимогам законодавства та містити обов'язкову інформацію, визначену у § 6, 7, ч. 1 § 36, ч. 1 § 68 Закону ФРН про кооперативи:

- назву і юридичну адресу кооперативу;
- предмет діяльності;
- положення про наявність чи відсутність обов'язку щодо внесення додаткових (грошових) внесків (з урахуванням § 119 Закону ФРН про кооперативи);
- положення щодо скликання загальних зборів, головування на них та

форми оприлюднення рішень загальних зборів;

- форму оприлюднення рішень кооперативу та назву відповідного офіційного видання;
- розміри паїв;
- правила про додаткові платежі на паї;
- положення про створення резервного фонду;
- положення щодо кворуму наглядової ради;
- причини позбавлення членства у кооперативі.

Крім обов'язкової інформації, передбаченої законом, у статуті можуть міститися також індивідуальні положення, що визначаються членами кооперативу самостійно. Так, важливими є положення про вступ до кооперативу та припинення членства, повноваження та обрання органів кооперативу, права та обов'язки членів тощо.

Кожен кооператив у Німеччині повинен бути **членом** одного з законодавчо визнаних **кооперативних (аудиторських) союзів** (нім. — Prüfungsverband або Genossenschaftsverband), що здійснює перевірку заснування кооперативу в інтересах його членів та кредиторів. Перевірка на етапі заснування є необхідною передумовою внесення кооперативу в реєстр кооперативів. Під час перевірки кооперативний союз повинен надати висновок про економічну спроможність кооперативу, правові основи (статут) його діяльності, ефективність сприяння членам кооперативу та в цілому про відсутність загрози для майна членів кооперативу і його кредиторів. Кооператив вправі обирати союз самостійно.

Відповідно до ст. 10-11а Закону ФРН про кооперативи статут та інформація про членів правління вносяться до реєстру кооперативів при відповідному суді у районі за місцезнаходженням кооперативу. На практиці реєстрація відбувається через нотаріуса, який передає документи в суд. Відповідальним за реєстрацію є правління кооперативу (§ 157 Закону ФРН про кооперативи), яке подає такі документи: підписаний членами кооперативу статут, документальне підтвердження про обрання правління та наглядової ради (протоколи засідань установчих зборів та установчого засідання наглядової ради), підтвердження кооперативного союзу про допуск кооперативу до членства, а також відповідний висновок кооперативного союзу щодо фінансового та матеріального стану кооперативу.

Суд може відмовити в реєстрації, якщо:

- заснування кооперативу відбулося з порушенням законодавства,
- існує загроза інтересам членів чи кредиторів кооперативу,
- кооперативний союз дійшов висновку про завищену оцінку майнових вкладів або
- статут не відповідає вимогам законодавства згідно з ч. 3 § 11а Закону ФРН про кооперативи.

Згідно з § 17 Закону ФРН про кооперативи зареєстрований кооператив володіє самостійними правами та обов'язками, може набувати майно та інші речові права на нерухомість, бути позивачем чи відповідачем у суді. Кооперативи вважаються комерсантами у значенні Торговельного кодексу Німеччини⁷.

2.3. Членство в кооперативі

Кооператив може бути створений не менше як трьома фізичними або юридичними особами (§ 4 Закону ФРН про кооперативи). Проте загальна кількість членів кооперативу є необмеженою. Першочерговим пріоритетом кооперативів є підтримка (економічних) інтересів його членів. Кожен член енергетичного кооперативу є одночасно його власником та бенефіціаром, тобто отримує безпосередню користь від господарської діяльності.

Вступ до кооперативу не передбачає складних адміністративних процедур та відбувається без участі нотаріуса. Для вступу достатньо лише заяви, зміст якої визначається законодавством (§ 15-15а Закону ФРН про кооперативи). Рішення про вступ приймається кооперативом. Вихід з кооперативу регламентується § 65-77а Закону ФРН про кооперативи. За загальним правилом вихід є можливим у кінці фінансового року та передбачає подання письмової заяви не менше ніж за 3 місяці до його закінчення. В окремих, визначених законом, випадках строк попередження може бути меншим або взагалі відсутнім, наприклад при зміні місця проживання, якщо умовою членства є проживання в певному районі. Статут може також визначати значно більший строк (до 5 або, за певних умов, до 10 років) для попередження про вихід. У разі виходу член кооперативу має право на отримання свого пайового внеску на умовах, визначених у статуті та законодавстві (§ 73 Закону ФРН про кооперативи), проте не може претендувати на частку в резервному фонді кооперативу. На відміну від учасників інших товариств член

⁷ Handelsgesetzbuch 1897 (в редакції 2016): <https://www.gesetze-im-internet.de/hgb/index.html>.

кооперативу не повинен шукати покупця для своєї частки; відсутнім є також ризик втрат у результаті коливання курсу, як при акціях.

Правління кооперативу відповідає за ведення реєстру членів кооперативу, який є відкритим для ознайомлення для всіх членів кооперативу, а також третіх осіб, що довели свій правовий інтерес (§ 30-31 Закону ФРН про кооперативи).

Кожен член кооперативу має лише один голос на загальних зборах, незалежно від розміру вкладеного капіталу. Саме така модель захищає кооператив від домінування окремих власників контрольних пакетів акцій, а також від можливих “недружніх поглинань” іншими підприємствами.

2.4. Органи кооперативу

Енергетичні кооперативи мають, як правило, три органи — загальні збори, наглядову раду та правління. У кооперативах з кількістю членів менше 20 наглядова рада може не створюватися, а правління може складатися лише з однієї особи. Якщо кількість членів кооперативу перевищує 20, правління повинне складатися як мінімум із двох осіб, а наглядова рада — з трьох. Члени правління та наглядової ради є одночасно членами кооперативу або представниками юридичної особи, яка є членом кооперативу.

Загальні збори членів є найвищим органом кооперативу (§ 16, 43-51 Закону ФРН про кооперативи). Основоположні рішення в кооперативі, як, наприклад, про внесення змін до статуту, приймаються членами кооперативу на загальних зборах. Так, загальні збори затверджують річну фінансову звітність, обирають наглядову раду і приймають рішення про використання надлишкових надходжень, отриманих у результаті господарської діяльності. Загальні збори, як правило, ухвалюють рішення простою більшістю голосів, якщо інше прямо не передбачене законодавством або статутом. Кожен член кооперативу має один голос, якщо в статуті не закріплене інше. У кооперативах із кількістю членів понад 1500 загальні збори можуть складатися з представників членів. Загальні збори скликаються правлінням, наглядовою радою або на вимогу не менш як однієї десятої від загальної кількості членів кооперативу. Наглядова рада, правління або будь-який член кооперативу можуть оскаржити рішення загальних зборів у судовому порядку протягом місяця з моменту ухвалення з дотриманням процедури, передбаченої § 51 Закону ФРН про кооперативи.

Обрання, організація діяльності та повноваження наглядової ради регулюються § 36-41 Закону ФРН про кооперативи. Наглядова рада контролює роботу правління в інтересах членів кооперативу, а також призначає членів правління у випадку, якщо вони не обираються загальними зборами. Вона може в будь-який час вимагати від правління будь-яку інформацію щодо діяльності кооперативу, фінансових питань, а також здійснює судове та позасудове представництво інтересів кооперативу щодо членів правління. Статут кооперативу може передбачати необхідність попередньої згоди наглядової ради на ухвалення важливих рішень. Члени наглядової ради обираються на строк від 3 до 5 років та здійснюють свою діяльність виключно особисто і на безоплатній основі. Вони не можуть одночасно бути членами правління, їх представниками чи уповноваженими на ведення всієї господарської діяльності представниками кооперативу. Їх повноваження можуть бути припинені достроково за рішенням загальних зборів, яке ухвалюється кваліфікованою більшістю в три четвертих відданих голосів.

Правління (§ 24-35 Закону ФРН про кооперативи) наділене повноваженням керувати справами кооперативу та здійснює судове і позасудове представництво кооперативу. Воно відповідає за належне ведення документації кооперативу. Одразу після завершення роботи над річною фінансовою звітністю та звітом про діяльність кооперативу ці документи передаються наглядовій раді, а потім направляються з її зауваженнями на розгляд загальних зборів. Правління може здійснювати свою діяльність як на платній, так і на безоплатній основі. Члени правління повинні добросовісно виконувати свої обов'язки як виконавчі директори. Вони несуть особисту відповідальність за компенсацію, якщо вчиняються такі дії з порушенням Закону ФРН про кооперативи або статуту:

- виплачується загальна сума пайових внесків;
- виплачуються проценти або дивіденди;
- розподіляється майно кооперативу;
- здійснюються платежі, в результаті яких настає неплатоспроможність кооперативу або його надмірна заборгованість, що є причиною для відкриття процедури банкрутства відповідно до § 98 Закону ФРН про кооперативи;
- надається кредит.

Обов'язок компенсації шкоди кооперативу не виникає, якщо перелічені вище дії було вчинено на підставі правомірного рішення загальних зборів кооперативу. Згода наглядової ради на вчинення однієї з перелічених дій не виключає настання обов'язку компенсації.

2.5. Фінансування та відповідальність

Законодавство не вимагає наявності мінімального капіталу для заснування енергетичного кооперативу. Забезпеченість власним капіталом залежить виключно від виробничо-економічних / господарських критеріїв. Проте визначення мінімального капіталу у статуті є можливим (§ 8а Закону ФРН про кооперативи) і навіть бажаним при великих стартових інвестиціях. Кожен член кооперативу вносить один або декілька паїв, розмір та кількість яких визначаються статутом (§ 7-7а Закону ФРН про кооперативи). Додатковий власний капітал може бути отриманий, наприклад, за рахунок вступу нових членів до кооперативу або за допомогою альтернативних інструментів фінансування. Як і інші суб'єкти підприємницької діяльності, кооператив може залучати не лише власний, але й чужий капітал, а також виплачувати дивіденди на вкладений капітал.

Особиста відповідальність членів, як правило, обмежується їхнім внеском. Згідно з § 2 Закону ФРН про кооперативи відповідальність перед кредиторами за зобов'язаннями кооперативу погашається лише за рахунок майна кооперативу. Проте статут може покласти на членів кооперативу обов'язок внесення додаткових (грошових) вкладів у випадку банкрутства кооперативу, якщо майна кооперативу недостатньо для задоволення вимог кредиторів (нім. — Nachschlusspflicht). Статут може обмежити цей обов'язок лише певною визначеною сумою або взагалі виключити можливість такого обов'язку⁸. Це правило дозволяє попередити непередбачувані ризики кооперативу уже на етапі його створення.

Оскільки основна мета кооперативів полягає в підтримці його членів, а не в одержанні прибутку, в німецькому праві існує інструмент кооперативної компенсації (нім. — *genossenschaftliche Rückvergütung*) за придбані у кооперативу його членами товари чи послуги (в тому числі енергію). Кооперативна компенсація відрізняється від дивідендів і є особливою формою розподілу річного прибутку кооперативу між його членами, що не оподатковується при дотриманні вимог § 22 Закону ФРН про оподаткування юридичних осіб⁹. Тобто кооператив вправі розподіляти між своїми членам надлишкові кошти, отримані в результаті торговельних операцій з його членами.

⁸ § 22а, 105 Закону ФРН про кооперативи.

⁹ Körperschaftssteuergesetz 2002: http://www.gesetze-im-internet.de/kstg_1977/BJNR025990976.html.

2.6. Участь у кооперативних союзах

Участь у кооперативному союзі є обов'язковою законодавчою вимогою (§ 54 Закону ФРН про кооперативи) не лише для заснування, але й для здійснення всієї діяльності кооперативу. Відповідно до § 53 Закону ФРН про кооперативи кооперативні союзи здійснюють регулярну перевірку господарської діяльності своїх кооперативів-членів. На відміну від щорічної перевірки господарських товариств щодо цілей, предмету та обсягу їхньої діяльності, перевірка кооперативів має на меті захист членів кооперативу від можливих ризиків. Така ґрунтозна перевірка здійснюється раз на два роки, якщо підсумок балансу кооперативу складає менше 2 млн євро, якщо більше цієї суми — тоді щорічно. Кооперативи можуть також домовитися з кооперативними союзами про проведення добровільної щорічної перевірки. Такі регулярні перевірки є гарантією захисту кооперативу, його членів та партнерів від фінансових проблем. Саме тому кооперативи в Німеччині вважаються вже багато років найбільш стійкою до банкрутства правовою формою ведення господарської діяльності.

Правовий статус кооперативних союзів, їхні права та обов'язки, відповідальність, а також вимоги до якості та процедури перевірки й повноваження державних органів щодо контролю за діяльністю кооперативних союзів визначаються в § 53-64с Закону ФРН про кооперативи.

Більшість кооперативних союзів Німеччини, за винятком житлових, об'єднані в Німецький кооперативний союз "Райффайзен" (нім. — Deutscher Genossenschafts- und Raiffeisenverband, DGRV), який виступає головною організацією та представляє спільні інтереси своїх членів щодо економічних, правових та податкових питань. Сьогодні Німецький кооперативний союз "Райффайзен" об'єднує 860 енергетичних кооперативів (160 тис. осіб) та підтримує федеральне представництво енергетичних кооперативів у Берліні¹⁰. Основним завданням федерального представництва енергетичних кооперативів є представлення інтересів кооперативів на федеральному рівні в політичних процесах, пов'язаних із концепцією енергетичного повороту.

2.7. Державні гарантії діяльності енергетичних кооперативів

Ані Закон ФРН про кооперативи, ані Закон про відновлювальні джерела енергії не містять окремої спеціальної статті, в якій зазначались би державні

¹⁰ Офіційний сайт: <http://www.genossenschaften.de/bundesgesch-ftsstelle-energiegenossenschaften>.

гарантії діяльності енергетичних кооперативів. Такі гарантії скоріше можна сформулювати в процесі аналізу та тлумачення всієї сукупності відповідних нормативно-правових актів, що стосуються енергетичних кооперативів. До таких гарантії можна віднести:

- законодавче врегулювання правового статусу кооперативів з усією сукупністю прав та обов'язків, а також порядку їх створення, діяльності та відповідальності (в першу чергу Закон ФРН про кооперативи, але й інші акти);
- законодавчо закріпленій демократичний характер внутрішніх процедур енергетичних кооперативів (розподіл повноважень між органами, прийняття рішень, права та обов'язки членів кооперативу тощо);
- широка автономія кооперативу щодо формування власного статуту;
- законодавчо закріплена вимога до кооперативів бути учасниками кооперативних (аудиторських) союзів (§ 54 Закону ФРН про кооперативи) та обов'язкові регулярні перевірки кооперативів кооперативними союзами (§ 53 Закону ФРН про кооперативи);
- законодавче регулювання діяльності кооперативних союзів, державний контроль за діяльністю кооперативних союзів (§ 55-64с Закону ФРН про кооперативи);
- непоширення дії Кодексу законів про інвестиції ФРН¹¹ на енергетичні кооперативи, а тому відсутність обов'язкової реєстрації та дозволів щодо інвестиційного майна у значенні ч. 1 § 1 Кодексу.

Що стосується податкових гарантії, то, як правило, до кооперативів застосовуються ті самі податкові правила, що й до господарських товариств, крім визначених законодавством винятків. До таких винятків належить, наприклад, інструмент кооперативної компенсації відповідно до § 22 Закону ФРН про оподаткування юридичних осіб, що може слугувати додатковим стимулом для громадян об'єднуватися в кооперативи. Згідно з п. 14 (с) ч. 1 § 5 цього закону звільняються від сплати податку на прибуток юридичних осіб також кооперативи, що займаються виключно обробкою власної сільськогосподарської продукції у формі виробництва біогазу з рослинних та тваринних відходів, якщо членами такого кооперативу є лише селяни / сільськогосподарські підприємці.

11 Kapitalanlagegesetzbuch 2013: <https://www.gesetze-im-internet.de/kagb/index.html>.

2.8. Ліцензування діяльності енергетичних кооперативів

Після внесення енергетичного кооперативу до реєстру кооперативів та набуття статусу зареєстрованого кооперативу обов'язковим етапом є повідомлення про початок підприємницької діяльності у компетентному органі відповідної федеральної землі згідно з Законом ФРН про підприємницьку діяльність¹². Кожна федеральна земля самостійно визначає органи, що відповідають за виконання цього закону, тому ці органи відрізняються залежно від конкретної федеральної землі. Повідомлення про початок підприємницької діяльності не є дозволом чи ліцензією, адже, виходячи із принципу свободи підприємницької діяльності, дозволи та ліцензії необхідні лише у визначених законодавством сферах.

Необхідність отримання дозволів та ліцензій суб'єктами підприємницької діяльності енергетичної сфери залежить від виду господарської діяльності, а не від організаційно-правової форми конкретного суб'єкта. Таким чином, енергетичні кооперативи повинні на рівні з іншими підприємствами цієї сфери отримати відповідні дозволи, якщо здійснення господарської діяльності, яку вони планують, цього потребує. Так, наприклад, якщо енергетичний кооператив планує здійснювати експлуатацію енергомережі, він повинен отримати дозвіл відповідно до § 4 Закону ФРН про забезпечення електроенергією та газом¹³. Рішення про надання дозволу ухвалюється компетентним органом відповідної федеральної землі протягом 6 місяців після подання кооперативом усіх необхідних документів. У дозволі може бути відмовлено, лише якщо заявник не володіє особистими, технічними чи економічними можливостями або надійністю для довготривалої експлуатації енергомережі відповідно до вимог згаданого вище закону. Інший приклад — це будівництво вітрової електростанції, дозвіл на яке залежить від висоти станції: до 10 метрів — дозволу не потрібно, від 10 до 50 метрів — необхідний звичайний дозвіл на будівництво, більше 50 метрів — необхідна дозвільна процедура згідно із Законом ФРН про захист від шкідливих впливів на навколишнє середовище від забруднення повітря, шумів, вібрацій та подібних процесів¹⁴.

12 Gewerbeordnung 1999: <https://www.gesetze-im-internet.de/gewo/BJNR002450869.html>.

13 Gesetz über die Elektrizitäts- und Gasversorgung 2005: http://www.gesetze-im-internet.de/enwg_2005/BJNR197010005.html.

14 Gesetz zum Schutz vor schädlichen Umwelteinwirkungen durch Luftverunreinigungen, Geräusche, Erschütterungen und ähnliche Vorgänge 2013: <https://www.gesetze-im-internet.de/bimsg/BJNR007210974.html>. Див. також Erfolgsmodell Genossenschaft: die Energiewende gemeinsam gestalten, ст. 15-16: <http://www.genossenschaften.de/sites/default/files/GVB%20Energiewende%20>

Крім того, енергетичні кооперативи, що постачають енергію іншим особам, здійснюють експлуатацію енергомереж або як власники мають право на розпорядження енергомережами, вважаються підприємствами — постачальниками енергії у значенні п. 18 § 3 Закону ФРН про забезпечення електроенергією та газом. Відповідно до § 5 цього закону ці підприємства, якщо вони постачають енергію побутовим споживачам, повинні повідомляти енергетичному регулятору¹⁵ про початок та закінчення енергопостачання або інші зміни на підприємстві. Регулятор може заборонити таку діяльність у разі відсутності у підприємства відповідних особистих, технічних або економічних можливостей чи надійності.

2.9. Державна та місцева підтримка енергетичних кооперативів

Окремої державної підтримки виключно для енергетичних кооперативів у Німеччині не існує, оскільки це могло б дискримінувати інші суб'єкти підприємницької діяльності та суперечити принципам конкурентного права. Держава в цілому підтримує розвиток альтернативної енергетики низкою заходів, а тому енергетичні кооперативи можуть отримувати користь від цих заходів на рівні з іншими суб'єктами підприємницької діяльності.

2.9.1. Закон про відновлювальні джерела енергії

Важливим інструментом підтримки галузі є Закон ФРН про відновлювальні джерела енергії, а особливо його положення щодо гарантованих зелених тарифів (нім. — *Einspeisevergütungen*) та переважного права виробників енергії з відновлювальних джерел на подачу цієї енергії в енергомережі (нім. — *Einspeisevorrang*). Зелений тариф означає, що виробники електроенергії з відновлювальних джерел отримують, як правило, протягом 20 років фіксовану плату за цю енергію. Розмір плати залежить від технології виробництва та має дегресивний характер, тобто нові виробники енергії отримуватимуть менше, ніж ті, що підключилися до мережі раніше. Такій підхід, на думку законодавця, сприяє пошуку нових, дешевших та ефективніших моделей виробництва енергії. Саме ці положення закону відіграли вирішальну роль у створенні великої кількості енергетичних кооперативів, особливо за останні роки, оскільки сприяють конкурентоздатності енергетичних кооперативів на ринку.

mit%20Kommunen.pdf.

15 Bundesnetzagentur für Elektrizität, Gas, Telekommunikation, Post und Eisenbahnen: https://www.bundesnetzagentur.de/cln_1412/DE/Home/home_node.html.

Слід зазначити, що відповідно до Закону ФРН про відновлювальні джерела енергії підтримка галузі через фіксований зелений тариф здійснюється не за кошт державного бюджету, а за рахунок платежів кінцевих споживачів за електроенергію. Саме такої аргументації дотримується Федеральний уряд у спорі з Єврокомісією щодо відповідності згаданого вище закону вимогам ст. 107 Договору про функціонування Європейського союзу (далі — ДФЄС) щодо надання державної допомоги¹⁶.

Закон про відновлювальні джерела енергії, який уже відіграв роль модельного для багатьох країн світу, набрав чинності ще у 2000 році, замінивши Закон ФРН про подачу електроенергії з відновлювальних джерел в публічну мережу 1991¹⁷, та був уже багато разів змінений з метою його актуалізації. Остання новела 2016 року, що набрала чинності 1 січня 2017 року, стосується в тому числі й енергетичних кооперативів. Йдеться про поступовий перехід до конкурсних процедур для визначення розміру компенсації / державних доплат для виробників енергії замість фіксованого розміру зеленого тарифу. Доплати більше не визначатимуться на законодавчому рівні, а надаватимуться лише тим виробникам, які у процесі конкурсу запропонують найвигідніші умови для держави (тобто проситимуть найменшу суму).

Участь у конкурсі можуть брати й громадські енергетичні товариства, для яких передбачені певні переваги щодо вітрових електростанцій порівняно з іншими учасниками ринку (§ 36g Закону ФРН про відновлювальні джерела енергії). Такі переваги спрямовані на вирівнювання конкуренції на ринку, адже невеликі енергетичні товариства змушені конкурувати з великими концернами. Енергетичні товариства, наприклад, допускаються до участі у конкурсі навіть без наявності дозволу, необхідного відповідно до Закону ФРН про захист від шкідливих впливів на навколишнє середовище від забруднення повітря, шумів, вібрацій та подібних процесів. Такий дозвіл вони подають на пізніших стадіях. Відповідно до п. 15 § 3 Закону громадські енергетичні товариства, що беруть участь у конкурсі, мають складатися не менш як із 10 фізичних осіб із правом голосу, причому більшість членів (51% голосів) повинні мати зареєстроване постійне місце проживання не менше ніж один рік у відповідному регіоні, де буде побудована вітрова енергостанція; жоден

¹⁶ Наразі Федеральний уряд оскаржив рішення Суду ЄС від 10 травня 2016 року (справа Т-47/15), яким було відмовлено у задоволенні скарги Німеччини на відповідне рішення Єврокомісії щодо згаданого вище Закону у редакції 2012 року.

¹⁷ Gesetz über die Einspeisung von Strom aus erneuerbaren Energien in das öffentliche Netz: <http://archiv.jura.uni-saarland.de/BGBl/TEIL1/1990/19902633.1.HTML>.

із членів товариства не повинен володіти більше як 10% голосів у товаристві. При об'єднанні багатьох юридичних осіб у товариство достатньо, щоб кожен член товариства відповідав зазначеним вище вимогам.

2.9.2. Інші інструменти підтримки

Важливою для розбудови галузі альтернативної енергетики є також **Інструкція** Федерального міністерства економіки та енергетики **щодо підтримки заходів з використання відновлювальних енергій на ринку теплової енергії**¹⁸, що має значення й для енергетичних кооперативів. Нова редакція Інструкції, що набрала чинності 1 квітня 2015 року, передбачає підтримку фізичних осіб, громад та підприємств, у тому числі кооперативів, у розмірі 300 млн євро на рік на побудову та розвиток опалювальних систем, що працюють на біомасі й сонячній енергії, теплових насосів та геотермального опалення. Підтримка надається у вигляді фінансових дотацій від Федерального відомства економіки та експортного контролю для малих проектів у приватних будівлях та на підприємствах, а також шляхом надання кредитів з низькими процентними ставками чи фінансових дотацій на погашення заборгованості за процентами від Банку реконструкції (нім. — Kreditanstalt für Wiederaufbau, KfW) для великих об'єктів. Програма спрямована на модернізацію існуючих будівель та промислових/індустріальних процесів. При спорудженні нових будівель допомога надається лише для визначених інноваційних проектів, оскільки Закон ФРН про підтримку відновлювальних енергій у сфері теплової енергетики¹⁹ вже передбачає загальний обов'язок орієнтуватися на відновлювальну енергію при зведенні нових будівель. У цілому при модернізації будівель можливою є комбінація різних програм підтримки від різних установ залежно від конкретного проекту. Так, наприклад, програми Банку реконструкції часто комбінуються з фінансовими державними дотаціями²⁰.

Інструкція Федерального міністерства економіки та енергетики щодо підтримки прискореної модернізації опалювальних систем шляхом

18 Richtlinien zur Förderung von Maßnahmen zur Nutzung erneuerbarer Energien im Wärmemarkt 2015: http://www.erneuerbare-energien.de/EE/Redaktion/DE/Downloads/Foerderbekanntmachungen/marktanreizprogramm-erneuerbare-energien.pdf?__blob=publicationFile&v=13.

19 Gesetz zur Förderung Erneuerbarer Energien 2008: http://www.gesetze-im-internet.de/eew_rmeg/.

20 Див. правила поєднання різних видів підтримки в одному проекті: http://www.erneuerbare-energien.de/EE/Redaktion/DE/Downloads/auslegungshilfe-kumulierungsregelung-map.pdf?__blob=publicationFile&v=2.

використання відновлювальних енергій 2015²¹ надає також можливість енергетичним кооперативом отримати допомогу на проекти з енергоефективності.

Крім того, кожна федеральна земля Німеччини, місто чи громада можуть передбачати дотації та іншу допомогу на підтримку розвитку відновлювальної енергетики в межах своїх бюджетів. Така підтримка повинна відповідати вимогам європейського й національного конкурентного права та положенням про державну допомогу. Так, наприклад, федеральна земля Тюрінгія ухвалила в жовтні 2016 року відповідну програму на період до кінця 2019 року з метою підтримки споживання сонячної енергії, а також надання допомоги енергетичним кооперативам щодо їх участі у конкурсах згідно із Законом про відновлювальні джерела енергії²². Підтримка надається окремим проектам, що відповідають визначеним програмою вимогам, за рішенням Банку розвитку Тюрінгії на суму не більше 100 тис. євро на один проект. При цьому йдеться про державну допомогу у значенні ч. 1 ст. 107 ДФЄС, тому важливим є дотримання вимог Регламенту (ЄС) № 1407/2013 Комісії від 18 грудня 2013 року про застосування ст. 107 та 108 ДФЄС щодо державної допомоги de minimis²³.

Безумовно важливою є також інформаційна допомога щодо можливостей фінансування проектів у сфері відновлювальної енергетики, яка надається Федеральним міністерством економіки та енергетики через спеціальну базу даних, а також іншими установами²⁴.

21 Richtlinie zur Förderung der beschleunigten Modernisierung von Heizungsanlagen bei Nutzung erneuerbarer Energien Anreizprogramm Energieeffizienz (APEE) Heizungspaket, erneuerbare Energien 2015: http://www.erneuerbare-energien.de/EE/Redaktion/DE/Downloads/richtlinie-foerderung-modernisierung-heizungsanlagen-apee.pdf?__blob=publicationFile&v=2.

22 Richtlinie des Freistaates Thüringen zur Förderung des Eigenstromverbrauchs "Solar Invest", 16.10.2016: http://www.aufbaubank.de/Download/richtlinie_solarinvest_10_2016.pdf.

23 Commission Regulation (EU) No 1407/2013 of 18 December 2013 on the application of Articles 107 and 108 of the Treaty on the Functioning of the European Union to de minimis aid: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:32013R1407>.

24 Див. базу даних щодо можливостей підтримки проектів у сфері відновлювальної енергетики: <http://www.foerderdatenbank.de/>, а також у цілому про програми підтримки: <http://www.erneuerbare-energien.de/EE/Navigation/DE/Foerderung/Foerderprogramme/foerderprogramme.html>.

3. ДОСВІД АВСТРІЇ

У той час як у Німеччині енергетичні кооперативи за останні роки стали чи не найпопулярнішою моделлю участі громадян у енергетичній сфері, в Австрії цей інструмент не є настільки поширеним. Участь громадян у проектах з енергоефективності та у виробленні чи збуті енергії на локальному рівні здійснюється в Австрії частіше з використанням інших організаційно-правових форм, таких, наприклад, як товариство з обмеженою відповідальністю, командитне товариство, товариство цивільного права тощо²⁵. Крім того, великі енергетичні підприємства та концерни дедалі більше залучають громадян до фінансування власних енергетичних проектів (у тому числі будівництва й експлуатації електростанцій), наприклад, шляхом продажу окремих модулів сонячних батарей і надання натомість відповідних знижок на електроенергію²⁶.

3.1. Правове регулювання в Австрії

Правовою основою діяльності енергетичних кооперативів в Австрії є в першу чергу Закон Австрії про торговельні та промислові кооперативи (далі — Закон Австрії про кооперативи)²⁷ та Закон Австрії про перевірку торговельних та промислових кооперативів (далі — Закон Австрії про перевірку кооперативів)²⁸, а також нормативно-правові акти, що регулюють сферу (відновлювальної) енергетики:

- Закон Австрії щодо регулювання організації сфери електроенергетики (далі — Закон Австрії про електроенергетику)²⁹,
- Закон Австрії про регулятора у сфері електро- та газової промисловості (далі — Закон Австрії про E-Control)³⁰,
- Закон Австрії про підтримку виробництва електроенергії з

25 Більше про різні моделі залучення громадян у сферу енергетики див: https://www.wu.ac.at/fileadmin/wu/d/ri/ricc/Forschung/Laufende_Projekte/researchreport2012_2.pdf

26 Див., наприклад: <http://steiermark.orf.at/news/stories/2578526/>.

27 Gesetz über Erwerbs- und Wirtschaftsgenossenschaften 1873 (зі змінами 2016): <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10001680>.

28 Bundesgesetz über die Revision von Erwerbs- und Wirtschaftsgenossenschaften 1997 (зі змінами 2016): <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10003456>.

29 Bundesgesetz, mit dem die Organisation auf dem Gebiet der Elektrizitätswirtschaft neu geregelt wird (Elektrizitätswirtschafts- und -organisationsgesetz 2010), в редакції 2013: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=20007045>.

30 Bundesgesetz über die Regulierungsbehörde in der Elektrizitäts- und Erdgaswirtschaft (Energie-Control-Gesetz 2010), в редакції 2013: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=20007046>.

відновлювальних енергоносіїв (далі — Закон Австрії про екологічну електроенергію)³¹ та інші.

Правовий статус кооперативів у Австрії є подібним до Німеччини, за винятком деяких особливостей. Подібно до німецької моделі в Австрії під кооперативом розуміють об'єднання необмеженої кількості осіб, яке має правоздатність та створене з метою сприяння отриманню доходів або веденню господарської діяльності його членами. Участь/членство кооперативу в інших юридичних особах (суб'єктах підприємницької діяльності або громадських організаціях), якщо не має на меті виключно отримання прибутку, також вважається способом сприяння членам кооперативу (§ 1 Закону Австрії про кооперативи).

3.2. Заснування енергетичних кооперативів

Для заснування кооперативу необхідними є оформлення договору про кооператив (статуту) у письмовій формі, а також внесення цього договору в реєстр суб'єктів підприємницької діяльності / торговельний реєстр. Лише після цього кооператив отримує статус зареєстрованого кооперативу (нім. — eingetragene Genossenschaft)³². Особи, що вчиняли певні дії від імені кооперативу до моменту його реєстрації, несуть особисту та солідарну відповідальність за ці дії (§ 8 Закону Австрії про кооперативи).

Перелік обов'язкової інформації, яка повинна міститися у кооперативному договорі, є дещо більшим, ніж у Німеччині. Так, наприклад, відповідно до § 5 Закону Австрії про кооперативи у статуті додатково зазначаються принципи розрахунків та розподілу прибутку, перевірки балансу кооперативу, положення про обрання та склад правління, положення про право голосу членів кооперативу тощо. Проте положення щодо створення резервного фонду не належить до обов'язкової інформації.

Реєстрація здійснюється відповідними господарськими судами, що відповідають за ведення торговельного реєстру. Якщо склад наглядової ради було затверджено до моменту реєстрації кооперативу, то при внесенні кооперативного договору в реєстр додається інформація про членів

31 Bundesgesetz über die Förderung der Elektrizitätserzeugung aus erneuerbaren Energieträgern (Ökostromgesetz 2012): <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=20007386>.

32 § 3-4 Закону Австрії про кооперативи.

наглядової ради (їхні імена та дати народження)³³. Після реєстрації кооператив через свою фірму/підприємство може набувати прав та обов'язків, набувати рухоме та нерухоме майно, а також бути відповідачем чи позивачем у суді. Законодавство не передбачає обов'язкової наявності мінімального капіталу для заснування кооперативу.

3.3. Членство в кооперативі

Закон не вимагає наявності мінімальної кількості членів кооперативу для його заснування, тому він може бути створений навіть двома особами (фізичними або юридичними). Вступ до кооперативу здійснюється на підставі письмової заяви потенційного члена. Кооператив веде реєстр власних членів, ознайомитися з яким може будь-яка особа.

Кожен член кооперативу має один голос на загальних зборах, якщо інше не передбачене кооперативним договором (ч. 2 § 27 Закону Австрії про кооперативи).

Якщо інше не передбачене у кооперативному договорі, член кооперативу може вийти з нього лише у кінці фінансового/господарського року, попередивши про своє рішення не пізніше ніж за 4 тижні (§ 53 Закону Австрії про кооперативи). Він має право на отримання свого паю, проте не може вимагати частки у резервному фонді чи іншого майна кооперативу (ч. 3 § 55, § 77, § 79 Закону Австрії про кооперативи).

3.4. Органи кооперативу

Так само як і у Німеччині, органами кооперативу в Австрії є: правління, наглядова рада та загальні збори (§ 15-35 Закону Австрії про кооперативи).

Вищим органом кооперативу є загальні збори його членів, що скликаються не менше одного разу на рік. Правління обирається загальними зборами або наглядовою радою (на вибір кооперативу) і може складатися з однієї або багатьох осіб, що працюють на платній чи безоплатній основі. Правління здійснює судове та позасудове представництво кооперативу, а також відповідає за ведення бухгалтерського/господарського обліку.

³³ § 5b Закону Австрії про кооперативи.

Наглядова рада обирається загальними зборами у складі не менше трьох осіб, при чому наявність наглядової ради є обов'язковою, якщо в кооперативі на постійній основі працює не менше 40 найманих працівників. Згідно з § 22 Закону Австрії про кооперативи в таких кооперативах створюється система внутрішнього контролю, яка передбачає регулярні внутрішні перевірки.

3.5. Відповідальність кооперативу

Закон Австрії про кооперативи передбачає дві моделі відповідальності кооперативів — необмежену (§ 53-60 Закону Австрії про кооперативи) та обмежену (§ 76-86а Закону Австрії про кооперативи).

Члени кооперативу з необмеженою відповідальністю (§ 53) несуть солідарну відповідальність за зобов'язаннями кооперативу усім своїм майном у випадку ліквідації чи банкрутства кооперативу, якщо майна кооперативу недостатньо для погашення цих зобов'язань. Особа, що вступає до уже існуючого кооперативу з необмеженою відповідальністю несе відповідальність на рівні з іншими членами за всіма зобов'язаннями кооперативу, що виникли до її вступу. Відкриття процедури банкрутства кооперативу не тягне за собою автоматичної процедури банкрутства окремих членів кооперативу (§ 60).

У випадку банкрутства чи ліквідації кооперативу з обмеженою відповідальністю його члени відповідають за його зобов'язаннями в межах їхніх паїв та суми, еквівалентної розміру членських паїв, якщо кооперативним договором не передбачене інше. Можливим є також обмеження відповідальності членів кооперативу виключно їхніми пайовими внесками (§ 86 а).

Строк давності для пред'явлення відповідних вимог до членів кооперативу становить 3 роки та обраховується, як правило, з моменту ліквідації кооперативу або закінчення членства (ч. 1 § 55, § 78).

3.6. Участь у кооперативних союзах

Відповідно до § 24 Закону Австрії про перевірку кооперативів участь кооперативів у кооперативних/аудиторських союзах є обов'язковою умовою їх реєстрації відповідними судами. Незалежні перевірки діяльності кооперативів здійснюються щонайменше один раз на два роки, а в деяких випадках — щорічно (§ 1 Закону Австрії про перевірку кооперативів). Предметом таких перевірок є не лише питання фінансової звітності, але й дотримання

кооперативними органами мети та цілей, для досягнення яких було створено кооператив. Закон Австрії про перевірку кооперативів детально регламентує процедуру проведення перевірок, обрання та допуску ревізорів, державне визнання кооперативних союзів та здійснення контролю за їх діяльністю.

Кооперативи в Австрії об'єднані сьогодні в чотирьох кооперативних союзах: Австрійський кооперативний союз³⁴, Австрійський союз "Райффайзен"³⁵, Кооперативний союз австрійських споживчих кооперативів та Австрійський союз неприбуткових будівельних об'єднань. З метою забезпечення високої якості кооперативних перевірок кооперативні союзи створили Організацію австрійських кооперативних союзів³⁶, яка здійснює представництво інтересів своїх членів, надає висновки до законопроектів, підтримує навчання та підвищення кваліфікації ревізорів тощо.

3.7. Державні гарантії діяльності кооперативів

Подібно до німецького законодавства австрійське законодавство не містить окремої норми, яка перелічувала б державні гарантії діяльності кооперативів у цілому та енергетичних кооперативів зокрема. Системне тлумачення відповідних нормативно-правових актів Австрії дозволяє зробити висновок, що ці гарантії є подібними до німецьких і включають, наприклад, такі:

- законодавче врегулювання правового статусу кооперативів з усією сукупністю прав та обов'язків, а також порядку їх створення, діяльності та відповідальності;
- відносно просту процедуру заснування кооперативу (відсутність мінімального капіталу; для заснування достатньо лише 2 осіб тощо), а також широку автономію кооперативу щодо формування власного статуту;
- законодавчо закріплений демократичний характер внутрішніх процедур енергетичних кооперативів (розподіл повноважень між органами, прийняття рішень, права та обов'язки членів кооперативу тощо);
- обов'язкову участь кооперативів у кооперативних (аудиторських) союзах, обов'язкові регулярні перевірки кооперативів кооперативними союзами;
- законодавче регулювання діяльності кооперативних союзів, державний контроль за діяльністю кооперативних союзів;
- звільнення від обов'язку ведення річної фінансової звітності згідно з

34 Офіційний сайт: <http://www.genossenschaftsverband.at>.

35 Офіційний сайт: <http://www.raiffeisenverband.at/>.

36 Офіційний сайт: <http://www.vor.or.at>.

§ 189 Підприємницького кодексу Австрії³⁷ для комерційних кооперативів, річний оборот яких складає менше 700 тис. євро.

На рівні з іншими суб'єктами підприємницької діяльності енергетичні кооперативи сплачують податок на прибуток з юридичних осіб у розмірі 25% відповідно до § 22 Закону Австрії про оподаткування прибутку юридичних осіб³⁸. Проте, на відміну від інших підприємств, кооперативи не сплачують так званий мінімальний податок, який не залежить від річного прибутку (нім. — Mindestkörperschaftsteuer). Крім того, кооперативи у сфері сільського господарства, як і в Німеччині, звільняються від сплати податку на прибуток (п. 9 § 5 Закону Австрії про оподаткування юридичних осіб)³⁹. Дивіденди, що виплачуються кооперативами, оподатковуються податком на приріст капіталу.

3.8. Ліцензування діяльності енергетичних кооперативів

Якщо кооператив планує займатися діяльністю, яка передбачає отримання відповідного державного дозволу чи ліцензії, такий кооператив повинен на рівні з іншими суб'єктами підприємницької діяльності отримати цей дозвіл відповідно до встановлених правил (§ 92 Закону Австрії про кооперативи). Державний контроль та нагляд за діяльністю кооперативів здійснюється на засадах, що є однаковими для всіх суб'єктів підприємницької діяльності (§ 95 Закону Австрії про кооперативи).

Оскільки енергетичні кооперативи реалізують різні проекти у сфері енергетики (виробництво енергії, її продаж, експлуатація енергомереж, будівництво енергетичних установок тощо), перелік конкретних дозволів та ліцензій, які повинен отримати енергетичний кооператив, залежить в кожному конкретному випадку від виду запланованої діяльності (в тому числі від виду енергоносіїв).

Так, наприклад, будівництво та експлуатація електростанції для виробництва екологічної енергії передбачає:

37 Bundesgesetz über besondere zivilrechtliche Vorschriften für Unternehmen (Unternehmensgesetzbuch) 1897 (зі змінами 2016): <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10001702>.

38 Bundesgesetz über die Besteuerung des Einkommens von Körperschaften 1988 (зі змінами 2016): <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10004569>.

39 Частина 4 § 24, п. 9 § 5 Закону про оподаткування юридичних осіб.

- отримання дозволу на будівництво та експлуатацію згідно з § 74-84⁴⁰ Закону Австрії про підприємницьку діяльність;
- дотримання стандартів та норм у сфері землеустрою (нім. — Raumordnungsgesetz), які визначаються кожною федеральною землею самостійно;
- отримання загального дозволу на будівництво згідно з будівельними стандартами відповідної федеральної землі (нім. — Baurecht), відповідальність за реалізацію яких несуть місцеві громади в особі місцевих органів влади; такий дозвіл є необхідним, якщо електростанція псуватиме або впливатиме на загальний вигляд міста;
- отримання дозволу згідно із законом про електроенергетику відповідної федеральної землі⁴¹; процедури та передумови для отримання дозволу визначаються кожною федеральною землею самостійно, проте невеликі енергоустановки, як правило, звільняються від цього обов'язку, а електростанції до певного розміру мають право на спрощену дозвільну процедуру;
- визнання електростанції відповідно до § 7-9 Закону Австрії про екологічну електроенергію.

За певних умов будівництво електростанції може додатково потребувати отримання дозволу на підставі Закону Австрії про екологічну утилізацію та використання відходів⁴², а також дозволу згідно із Законом Австрії про перевірку екологічної допустимості⁴³.

Слід зазначити, що всі дозволи видаються, як правило, відповідним районним органом управління за принципом “одного вікна” (принцип one-stop-shop)⁴⁴.

40 Gewerbeordnung 1994 (зі змінами 2016): <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10007517>.

41 Див., напр., Тірольський закон про виробництво, передачу та розподіл електроенергії 2003 (зі змінами 2014): <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=LrVbg&Gesetzesnummer=20000617>.

42 Bundesgesetz über eine nachhaltige Abfallwirtschaft 2002 (зі змінами 2015): <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=20002086>.

43 Bundesgesetz über die Prüfung der Umweltverträglichkeit 2000 (зі змінами 2016): <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10010767>.

44 Більше про отримання дозволів у сфері альтернативної енергетики див: http://www.ebb-eu.org/legis/ActionPlanDirective2009_28/national_renewable_energy_action_plan_austria_de.pdf.

3.9. Державна та місцева підтримка енергетичних кооперативів

Подібно до німецької моделі в Австрії енергетичні кооперативи є рівними учасниками енергетичного ринку, а тому для їх діяльності мають значення державні та місцеві інструменти та заходи щодо підтримки галузі відновлювальної енергетики в цілому.

На федеральному рівні відповідні заходи передбачені у таких документах:

- Закон Австрії про створення кліматичного та енергетичного фондів⁴⁵;
- Закон Австрії про екологічну електроенергію;
- Закон Австрії про підтримку навколишнього середовища⁴⁶;
- Інструкція Федерального міністра фінансів та Федерального міністра науки, досліджень та економіки щодо підтримки навколишнього середовища⁴⁷;
- Австрійська програма розвитку сільських місцевостей 2014-2020⁴⁸;
- Програма підтримки енергоефективності на транспорті⁴⁹ тощо.

Закон Австрії про екологічну електроенергію подібно до Закону ФРН про відновлювальні джерела енергії передбачає виплату гарантованого зеленого тарифу та пріоритетний доступ до публічних енергомереж для виробників енергії з відновлювальних джерел. Розмір фіксованого зеленого тарифу визначається Регламентом Федерального міністерства науки, досліджень та економіки від 23 грудня 2015 року⁵⁰ і залежить від виду конкретного енергоносія. Слід зазначити, що актуальна редакція Закону Австрії про екологічну електроенергію від 2012 року отримала схвальну оцінку Єврокомісії щодо відповідності вимогам права ЄС про державну допомогу.

Заходи підтримки на місцевому рівні визначаються федеральними землями та місцевими громадами самостійно та залежать від конкретних

45 Bundesgesetz über die Errichtung des Klima- und Energiefonds 2007 (зі змінами 2009): <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=20005371>.

46 Bundesgesetz über die Förderung von Maßnahmen in den Bereichen der Wasserwirtschaft, der Umwelt, der Altlastensanierung, zum Schutz der Umwelt im Ausland und über das österreichische JI/CDM-Programm für den Klimaschutz 1993 (зі змінами 2016): <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10010755>.

47 Förderungsrichtlinien 2015 für die Umweltförderung im Inland: https://www.umweltfoerderung.at/fileadmin/user_upload/media/umweltfoerderung/Uebergeordnete_Dokumente/frl_ufi_2015.pdf.

48 https://www.bmlfuv.gv.at/land/laendl_entwicklung/leprogramm.html.

49 Klimaaktivmobil Förderprogramm: <http://www.klimaaktiv.at/mobiltaet.html>.

50 https://www.bmlfuv.gv.at/dam/jcr:ccab23bd-936b-4ea3-a59a-224be2361325/BGBLA_2015_II_459.pdf.

пріоритетів регіону і можливостей місцевих бюджетів. Так, наприклад, особливості підтримки будівництва екологічного/енергоєфективного житла визначаються відповідними законами федеральних земель. Поширеною є також практика надання фінансової допомоги на будівництво та експлуатацію сонячних електростанцій. Уряди федеральних земель регулярно інформують про можливості підтримки на своїх сторінках в інтернеті, а також через інші канали поширення інформації⁵¹.

Таблиця 1.

Енергетичні кооперативи в Німеччині та Австрії

Енергетичні кооперативи	Німеччина	Австрія
Заснування	<ol style="list-style-type: none"> 1. Установчі збори: затвердження статутних документів, обрання членів правління та наглядової ради; 2. обов'язкова участь у кооперативному/аудиторському союзі; 3. висновок кооперативного союзу за результатами перевірки кооперативу; 4. подання необхідних для реєстрації документів до відповідного суду 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Установчі збори: затвердження статутних документів, обрання членів правління та наглядової ради; 2. обов'язкова участь у кооперативному/аудиторському союзі; 3. висновок кооперативного союзу за результатами перевірки кооперативу; 4. подання необхідних для реєстрації документів до відповідного суду
Органи	Загальні збори, правління, наглядова рада	Загальні збори, правління, наглядова рада
Членство	Мінімум троє фізичних або юридичних осіб; максимальна кількість членів є необмеженою. Кожен член кооперативу має лише один голос на загальних зборах, незалежно від розміру вкладеного капіталу	Мінімум двоє фізичних або юридичних осіб; максимальна кількість членів є необмеженою. Кожен член кооперативу має лише один голос на загальних зборах, незалежно від розміру вкладеного капіталу
Капітал	Наявність мінімального капіталу для заснування не вимагається	Наявність мінімального капіталу для заснування не вимагається

51 Див., наприклад, відповідні програми підтримки Зальцбургу: https://www.salzburg.gv.at/umwelt-naturwasser_/Seiten/F%F6rderprogramm-Klimaschutz.aspx.

Відповідальність	<p>Обмежена відповідальність: особиста відповідальність членів обмежується їхнім внеском. Відповідальність перед кредиторами за зобов'язаннями кооперативу погашається лише за рахунок майна кооперативу.</p> <p>Можливим є (передбачений у статуті) обов'язок внесення додаткових (грошових) вкладів у випадку банкрутства кооперативу, якщо майна кооперативу недостатньо для задоволення вимог кредиторів</p>	<p>Відповідальність може бути:</p> <ul style="list-style-type: none"> • необмежена (члени кооперативу несуть солідарну відповідальність за зобов'язаннями кооперативу усім своїм майном у випадку ліквідації чи банкрутства кооперативу, якщо майна кооперативу недостатньо для погашення цих зобов'язань) або • обмежена (у випадку банкрутства чи ліквідації кооперативу його члени відповідають за його зобов'язаннями в межах їхніх паїв та суми, еквівалентної розміру членських паїв або лише в межах пайових внесків)
Ліцензування	На загальних засадах	На загальних засадах
Державна підтримка	У цілому підтримка галузі відновлюваної енергетики (напр., фіксовані зелені тарифи та право пріоритетного доступу до публічних енергомереж для виробників енергії з відновлювальних джерел)	У цілому підтримка галузі відновлюваної енергетики (напр., фіксовані зелені тарифи та право пріоритетного доступу до публічних енергомереж для виробників енергії з відновлювальних джерел)

ВИСНОВКИ

Енергетичні кооперативи у Німеччині та Австрії є поширеною формою залучення громадян до безпечного енергозабезпечення та до розвитку сфери відновлювальної енергетики. Як самостійні учасники енергетичного ринку такі суб'єкти підприємницької діяльності здійснюють, як правило, децентралізоване, екологічне і незалежне від компаній та концернів виробництво енергії з відновлювальних джерел.

Першочерговим пріоритетом кооперативів є підтримка (економічних) інтересів його членів. Кожен член енергетичного кооперативу є одночасно його власником та бенефіціаром, тобто отримує безпосередню користь від підприємницької діяльності.

Спеціальних законів про енергетичну кооперацію в Німеччині та Австрії немає. Натомість правовий статус енергетичних кооперативів регулюється загальними законами про кооперативи та енергетичним законодавством.

Порівняно з іншими організаційно-правовими формами ведення господарської діяльності в енергетичній сфері, енергетичні кооперативи мають ряд переваг: відносна простота заснування і реєстрації, демократичний характер внутрішніх процедур, широка автономія у формуванні статутних документів, а також регулярний контроль з боку кооперативних союзів. Регулярні незалежні перевірки господарської діяльності кооперативів є запорукою їх стійкості до банкрутства, адже вони гарантують захист не лише кооперативу, але й його членів та партнерів від фінансових проблем.

Отримання дозволів та ліцензій на ведення господарської діяльності енергетичними кооперативами здійснюється на загальних засадах, тобто на умовах та в порядку, що передбачений для інших підприємств енергетичної сфери. Державна та місцева підтримка кооперативів повинна надаватися з дотриманням вимог конкурентного права, а особливо положень європейського та національного законодавства про державну допомогу.

Юридичний відділ
вул. Банкова, 6-8, офіс 323
01008, Київ, Україна
тел. +38 044 255 41 65
info@feao.org.ua
www.feao.org.ua
www.facebook.com/feao.vru/

© Офіс з фінансового та економічного аналізу у Верховній Раді України, 2016
Передрук цього матеріалу авторизований. Дозвіл на використання або передрук
тексту необхідно отримати напряму від власників прав.